ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ปักกิ่งกับเทศกาลงานแอปเปิล

Agrotourism: Beijing Apple Fair

ระวี เจียรวิภา วท.ม. (Rawee Chiarawipa, M.Sc.)[1]

ประเทศจีนเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรเพื่อบริโภคภายในประเทศและส่งออกสู่ตลาดโลกมากมายหลายชนิด แอปเปิลจัดเป็นหนึ่งในผลไม้ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศจีน จนปัจจุบันนี้ประเทศจีนกลายเป็นแหล่งปลูกแอปเปิลที่สำคัญของโลก ด้วยปริมาณผลผลิตสูงถึง 30 ล้านตัน/ปี จากพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ 2 ล้านเฮกแตร์ สำหรับแหล่งปลูกแอปเปิลมีอยู่ทั่วประเทศใน มณฑลต่างๆ เช่น ส่านซี (Shaanxi) ซานโตง (Shandong) เหอเป่ย (Hebei) ขณะที่ บริเวณเขตเมืองหลวงอย่างปักกิ่งถึงแม้ไม่ได้มีพื้นที่ปลูกมากนักเมื่อเทียบกับมณฑลอื่นๆ แต่ด้วยความที่มีสภาพภูมิอากาศเหมาะต่อการปลูกแอปเปิล และเป็นเมืองสำคัญทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งของจีน จึงสามารถพบเห็นสวนแอปเปิลได้มากเช่นกัน และที่นี่ยังเป็นแหล่งจำหน่ายที่สำคัญด้วย

บริเวณทางเข้าสวนแอปเปิลในช่วงเตรียมงานเทศกาล

สำหรับจุดเริ่มที่ทำให้ผู้เขียนได้มีโอกาสเยี่ยมชมนั้น คือ เทศกาลผิงกั่วเจี๋ย (苹果节) ซึ่งเป็นเทศกาลส่งเสริมการท่องเที่ยวและซื้อขายผลแอปเปิล เทศกาลนี้จะจัดขึ้นในช่วงกลางเดือนถึงปลายเดือนตุลาคมของทุกปี เพราะเป็นช่วงฤดูกาลที่มีผลผลิตแอปเปิลผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก โดยตั้งอยู่บริเวณเขตชางผิง (Chang Ping) ซึ่งเป็นแหล่งปลูกแอปเปิลขนาดใหญ่ในปักกิ่ง และทางทิศตะวันตกห่างจากตัวเมืองปักกิ่งประมาณ 60 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง ทั้งการโดยสารรถประจำทางหรือรถยนต์ส่วนตัว ทำให้มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมาเยี่ยมชมและซื้อผลผลิตในแต่ละวันกันอย่างคับคั่ง บริเวณสวนต่างๆ ยังมีการประดับตกแต่งไปด้วยธงและดอกไม้สวยงาม จากการสอบถามเกษตรกรเจ้าของสวน ทราบว่า บริเวณดังกล่าวมีพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกแอปเปิลรวมกันถึง 5,000 โหม่ว หรือกว่า 12,000 ไร่ (1 โหม่ว เท่ากับ 2.4 ไร่) มีทั้งเกษตรกรเจ้าของสวนเอง และเกษตรกรที่รวมกลุ่มกันเพื่อขอเช่าพื้นที่ปลูกจากรัฐหรือเอกชน โดยแต่ละรายอาจมีพื้นที่ถือครองกันตั้งแต่ 10 โหม่ว ไปจนถึง 50 โหม่ว ซึ่งถือว่าไม่น้อยเลยทีเดียวสำหรับการเป็นเจ้าของพื้นที่ในเขตมหานครปักกิ่งที่ขึ้นชื่อเรื่องอสังหาริมทรัพย์ราคาแพง

การคลุมผ้าสะท้อนแสงในแถวเพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพผลผลิต

ชมสวนแล้วมองเห็นอะไร

การปลูกแอปเปิลของเกษตรกรจะได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการเป็นหลักทั้งจากนักวิชาการเกษตรและอาจารย์ที่มีความชำนาญในสาขาวิชาต่างๆ ผลัดกันมาให้ความรู้และคำแนะนำแก่เกษตรกร นอกจากนี้ เกษตรกรยังสามารถรับเทคโนโลยีการผลิตและช่องทางจำหน่ายสินค้าได้ทางโทรทัศน์ ซึ่งมีรายการเกษตรโดยเฉพาะตลอดทั้งวัน รายการดังกล่าว มีทั้งรายการเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิต การแปรรูป การจำหน่ายสินค้าเกษตร ผู้ประกอบการธุรกิจทางการเกษตรอุปกรณ์

---

[1] อาจารย์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

และเครื่องจักรกลการเกษตร จึงน่าจะทำให้เกษตรกรจีนสามารถรับรู้และนำเทคโนโลยีมาใช้จัดการสวนได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจากการได้เยี่ยมชมสวนแอปเปิลในครั้งนี้ พบว่า หลายสวนมีการจัดการและลงทุนด้านสาธารณูปโภคได้ค่อนข้างดีทีเดียว ทั้งการสร้างถนนคอนกรีต ระบบไฟฟ้าด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ (โซล่าร์เซลล์) รถเก็บผลผลิต รถพ่นสารเคมีและปุ๋ย หรือแม้แต่รถขนถ่ายผลผลิตที่เป็นจักรยานไฟฟ้าแบบมีกระบะท้าย ทางเจ้าของสวนยังบอกว่า สนใจนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เพราะนอกจากช่วยประหยัดต้นทุนยังเป็นการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ด้วย

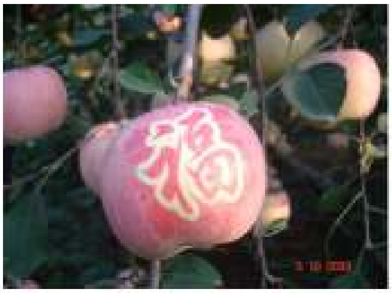
ความสุข (ฟู่) ความหมายดีๆ บนผลแอปเปิลส่งถึงมือผู้บริโภค

สำหรับสวนแอปเปิลที่เริ่มให้ผลผลิตได้นั้นมีตั้งแต่ช่วงอายุ 3-20 ปี โดยนิยมใช้ต้นกล้าที่ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการติดตา ทำให้สามารถปลูกด้วยระบบชิดได้ดี ซึ่งมีระยะปลูกเพียง 3 x 4 เมตร ต้นตอแอปเปิล ทราบว่า มีการพัฒนาต้นตอจากสายพันธุ์แอปเปิลป่า (Malus Xiaojingenesis) ซึ่งเป็นพันธุ์ท้องถิ่นของประเทศจีน ทำให้ทนต่อสภาพแล้ง อากาศหนาว การขาดธาตุเหล็ก รวมถึงมีระบบรากค่อนข้างดีเหมาะกับสภาพแวดล้อมทางภาคเหนือของจีน ส่วนการจัดการทรงพุ่มนั้น ในระยะก่อนการให้ผลผลิต 1-2 ปีแรก จะควบคุมทรงต้นโดยการยึดต้นเข้ากับโครงลวด และโน้มกิ่งเพื่อให้กิ่งแผ่ออกข้าง และตัดแต่งกิ่งให้ต้นมีความสูงเพียง 2 เมตร สำหรับต้นที่อายุมากนั้น ยังคงใช้วิธีการตัดแต่งและควบคุมทรงพุ่มให้มีความสูงประมาณ 3 เมตร และใช้วิธีควั่นบริเวณโคนต้นเพื่อกระตุ้นการออกดอกและยังสามารถใช้ยอดใหม่ที่เจริญขึ้นบริเวณรอยควั่น ซ่อมแซมบริเวณลำต้นที่เสื่อมโทรมได้ด้วยการทาบกิ่ง (bridge grafting) นอกจากนี้ ยังนิยมสร้างคันดินกั้นล้อมรอบบริเวณโคนต้นเอาไว้ เพื่อกักน้ำหลังจากปล่อยน้ำ (drainage) มาตามร่องน้ำ ซึ่งเกษตรกรบอกว่า ใช้แทนระบบสปริงเกอร์ กรณีไม่ต้องการให้น้ำพร้อมปุ๋ย โดยแต่ละครั้งให้น้ำนาน 2-3 ชั่วโมง เพียงสัปดาห์ละครั้งเท่านั้น ดินก็จะชุ่มชื้นเพียงพอแล้ว ระหว่างแถวยังปลูกหญ้าคลุมดิน (ลักษณะคล้ายพืชตระกูลถั่ว) ช่วยควบคุมวัชพืชอื่นๆ ไม่ให้งอกและเพิ่มความสวยงามให้กับผู้มาเยือนอีกด้วย ส่วนบริเวณข้างๆ สวน นอกจากปลูกพืชกันลมแล้ว ยังปลูกผักนานาชนิดไว้สำหรับบริโภคและเก็บขาย ซึ่งต้องบอกว่า แทบจะไม่ปล่อยให้มีพื้นที่ว่างเหลืออยู่เลย ขึ้นชื่อด้านความขยันของคนจีน

เจ้าของสวนแอปเปิล (ขวา) กำลังพูดคุยถึงการเก็บผลผลิต

ขณะที่ในระยะติดผลนั้น จะเริ่มห่อผลตั้งแต่ผลอายุประมาณ 1 เดือน (หลังจากติดผล) ด้วยกระดาษห่อผล 2 ชั้น ชั้นนอกสีเทาและข้างในเป็นสีแดง และแกะห่อกระดาษออกก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 1 เดือน เพื่อให้ผลได้รับแสงเพียงพอ พร้อมๆ กับการพ่นปุ๋ยบำรุงผล ร่วมกับการใช้พลาสติกสะท้อนแสงคลุมบริเวณโคนต้นตลอดแถว ซึ่งเป็นการช่วยสะท้อนแสงจากด้านล่างทำให้ผลได้รับแสงอย่างทั่วถึงมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณก้นผลที่มักจะโดนแสงน้อยกว่าส่วนอื่นๆ อีกอย่างหนึ่งที่เกษตรกรทุกสวนไม่ลืมทำ คือ การทำสัญลักษณ์บริเวณผิวผล โดยการติดสติกเกอร์เป็นภาษาจีน ก่อนที่จะลอกออกในระยะเก็บเกี่ยวพร้อมกับความหมายของคำ ที่ปรากฏให้เห็นตัดกับสีผิวของผลแอปเปิล สำหรับพันธุ์ที่นิยมบริโภคมากที่สุดนั่นคือ พันธุ์ฟูจิ ซึ่งมีขนาดใหญ่ บางผลอาจหนักกว่า 300-400 กรัม มีทั้งผลสีแดงและสีทอง โดยผลสีแดงมักเป็นที่นิยมบริโภคและมีราคาดีกว่า เนื่องจากมีกลิ่นหอม กรอบ

สภาพสวนแอปเปิลที่ปลูกไม้ดอกงามและเก็บผลผลิต

รสชาติหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย ทำให้ถูกปากและยังเป็นสีโปรดของลูกค้า หากวางผลแอปเปิลพันธุ์นี้ทิ้งไว้ในห้อง 2-3 วัน จะมีกลิ่นหอมไปทั่วห้อง

ลักษณะร้านจำหน่ายผลไม้สดพร้อมบรรจุภัณฑ์ที่ลูกค้านิยมซื้อเป็นของฝากในซุปเปอร์มาร์เก็ต

การตลาดแอปเปิลของชาวสวน (ที่ สตีฟ จ๊อบส์ ไม่เคยรู้)

เมื่อพูดถึงการตลาดแอปเปิล ทำให้ผู้เขียนนึกถึงผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ชื่อดัง ที่มีชื่อเหมือนกับผลไม้แอปเปิลเช่นกัน ซึ่งว่ากันว่ากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อนำเสนอขายสินค้าชิ้นใหม่ในแต่ละครั้งของบริษัทนั้นไม่ธรรมดาเลยทีเดียว แม้นักประดิษฐ์อัจฉริยะระดับโลกอย่าง สตีฟ จ๊อบส์ จะสร้างสรรสินค้าได้อย่างดีเพียงใดก็ตาม แต่ก็ยังนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้จนเป็นแบบอย่างไว้ให้คนอื่นๆ ได้เรียนรู้อยู่เสมอ เช่นเดียวกับในด้านการตลาดของชาวสวนแอปเปิลที่ผู้เขียนมองนั้น ถือว่าไม่ธรรมดาเช่นกัน แม้ในภาพรวมผู้เขียนเห็นว่า ระบบตลาดสินค้าผลไม้ของที่นี่ยังคล้ายคลึงกับของไทย ทั้งรูปแบบการซื้อขายและการกระจายสินค้า โดยผลผลิตส่วนใหญ่จะมีตัวแทนรับซื้อจากสวนไปจำหน่ายยังตลาดค้าส่งในเมือง ก่อนกระจายสินค้าไปยังผู้ส่งออก ผู้ค้ารายย่อย ห้างสรรพสินค้า (ซุปเปอร์มาร์เก็ต) ร้านอาหาร และผู้บริโภค รวมถึงแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิต ทำให้เกษตรกรเจ้าของสวนมองว่า การขายผลผลิตทางเดียวจะทำให้ได้ราคาต่ำเกินไป ด้วยเหตุผลนี้ จึงได้รวมกลุ่มกันเพื่อขายส่งผลผลิตไปยังตลาดค้าส่งเอง รวมถึงการจัดเทศกาลผลไม้ตามช่วงฤดูกาล ดังเช่นเทศกาลผิงกั่วเจี๋ย ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสไปชมมา และกลับกลายเป็นว่าปัจจุบันนี้เกษตรกรสามารถกำหนดราคาขายเองได้ทุกปี อย่างเช่นในปีก่อนๆ ราคาผลผลิตทั้งที่วางขายหน้าสวนและเปิดให้นักท่องเที่ยวเลือกเก็บเอง อยู่ในราคา 10 หยวน/จิน (1 จินเท่ากับครึ่งกิโลกรัม) มาปีนี้มีราคาเพิ่มเป็น 15 หยวน/จิน ขณะที่ ในซุปเปอร์มาร์เก็ตหรือแหล่งขายปลีกทั่วไปนั้น ผู้เขียนกลับพบว่ามีราคาขายต่ำกว่าในสวนเสียอีก ดังนั้น การที่เกษตรกรได้รวมกลุ่มกันขายผลผลิต ทำให้สามารถกำหนดราคาซื้อขายได้เอง ทั้งในช่วงต้นฤดูกาลที่สามารถขายผลผลิตจากสวนได้ในราคาที่ดีก่อน โดยไม่ต้องผ่านตัวแทนคนกลางรับซื้อ แต่หลังจากหมดช่วงเทศกาล เกษตรกรยังสามารถกำหนดราคาให้ต่ำลงได้เอง โดยอาจแบ่งขายหรือเหมาสวนให้กับตัวแทนคนกลางรับซื้อไปจำหน่ายยังตลาดอื่นๆ ต่อไป

ผลแอปเปิลจำลอง สัญลักษณ์ของงานเทศกาลแอปเปิล

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญอื่นๆ ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถกำหนดวิธีการขายผลผลิตลักษณะนี้ได้ นั่นคือ ผู้บริโภคชาวจีนที่นิยมบริโภคและซื้อผลไม้เป็นของฝากในทุกเทศกาล รวมถึงความนิยมพาครอบครัวไปท่องเที่ยวตามแหล่งปลูก ทั้งๆ ที่ทราบว่ามีราคาสูงกว่าในท้องตลาด แต่ผู้บริโภคกลับรู้สึกชื่นชอบเมื่อมาเห็นและเก็บผลผลิตด้วยตัวเอง ประกอบกับในปัจจุบันผู้บริโภคในปักกิ่งมีกำลังซื้อและมีฐานะค่อนข้างดี บางรายขับรถมาไกลคว้าตะกร้าเก็บผลผลิตได้ 1 ตะกร้า ก็รู้สึกพอใจแล้ว บางรายมาถึงไม่อยากเก็บเองก็ขอมาสั่งซื้อกับเจ้าของสวนโดยตรง เพื่อนำกลับไปเป็นของฝาก สำหรับทางเจ้าของสวนเองก็ ยินดีต้อนรับทั้งลูกค้ารายย่อยและหมู่คณะ โดยทุกปีจะมีคณะทัวร์นัดวันล่วงหน้า เพื่อนำคณะมาเยี่ยมชมและซื้อผลผลิต แถมเจ้าของสวนมีรายได้จากการทำอาหารเที่ยงไว้ต้อนรับลูกค้าอีกด้วย แต่ละสวนยังมีกล่องกระดาษบรรจุภัณฑ์อย่างดี ออกแบบให้มีสีสันหรือรูปภาพตามประเภทผลไม้ที่บรรจุ พร้อมกับติดสติ๊กเกอร์บอกชื่อแหล่งผลิตและเบอร์โทรศัพท์ที่ผลไว้ด้วย ซึ่งมองดูแล้วก็น่าจะช่วยให้ผู้ซื้อรู้สึกคุ้มค่าในการซื้อฝากและผู้รับรู้สึกเชื่อมั่นในสินค้าดังกล่าวจริงๆ

ของฝากจากเทศกาลงานแอปเปิล

ผลจากการส่งเสริมเทศกาลผิงกั่วเจี๋ยจนได้กลายเป็นที่รู้จักของลูกค้าเป็นอย่างดี นอกจากทำให้เกษตรกรชาวสวนแอปเปิลสามารถขายผลผลิตได้ราคาดีเป็นประจำทุกปี ยังเปิดโอกาสให้เกษตรกรชาวสวนรายย่อยสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีการผลิต การจัดการสวนและการกระจายผลผลิตได้เช่นเดียวกับรายใหญ่ ทั้งทางรายการเกษตรของสื่อโทรทัศน์ คำแนะนำจากกลุ่มนักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย รวมถึงผลงานวิจัยจากนักศึกษาที่เข้ามาทำวิจัย การเยี่ยมชมของนักวิจัยชาวต่างประเทศ ค่านิยมของผู้บริโภคในประเทศ สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้เกษตรกรมีกำลังใจที่จะผลิตแอปเปิลคุณภาพดีออกสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ และได้กลายเป็นผู้ผลิตแอปเปิลรายใหญ่ที่สุดของโลกในขณะนี้ ทั้งนี้ แม้ประเทศไทยไม่ได้ผลิตแอปเปิลได้มากมายนัก แต่คงพอจะเป็นแนวทางให้กับหลายๆ ท่าน ได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบการผลิตและจำหน่ายไม้ผลของเรา ไม่ให้ประสบกับปัญหาผลผลิตล้นตลาดหรือราคาตกต่ำอีกต่อไป

การควบคุมทรงต้นในสวนแอปเปิลอายุประมาณ 2 ปี